



จินตภาพใหม่จากภูมิปัญญาบรรพชน

โดย

นายไกรฤกษ์ แสงวงผล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

จินตภาพใหม่จากภูมิปัญญาบรรพชน

โดย

นายไกรฤกษ์ แสงผล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

NEW IMAGE FROM ANCESTOR'S INDIGENOUS KNOWLRDGE

By

Mr. Krailerk Swangpon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

Master of Fine Arts Program in VISUAL ARTS

Program of Visual Arts

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2011

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “จินตภาพใหม่จากภูมิ
ปัญญาบรรพชน” เสนอโดย นายไกรฤกษ์ แสงวงผล เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัตน์วงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. ศาสตราจารย์วิโชค มุกดามณี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชิต ตั้งเจริญ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นาวิน เปี้ยคกลาง

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์อิทธิพล ตั้งโฉลก)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพโรจน์ วังบอน)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์วิโชค มุกดามณี)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชิต ตั้งเจริญ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นาวิน เปี้ยคกลาง)

...../...../.....

53001202 : สาขาวิชาทัศนศิลป์

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาบรรพชน

ไกรฤกษ์ แสงผล : จินตภาพใหม่จากภูมิปัญญาบรรพชน. อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ : ศ.วิโชค มุกดามณี , ศศ.พิชิต ตั้งเจริญ และ ศศ.นาวัน เบี้ยคกลาง. 41 หน้า.

วิทยานิพนธ์หัวข้อเรื่อง “จินตภาพใหม่แห่งภูมิปัญญาบรรพชน ชุดนี้เป็นการ
สร้างสรรค์งานจิตรกรรมที่มีความคิดจากศิลปะและวัฒนธรรมพื้นถิ่นของภูมิภาคอีสาน และการ
สร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ความเป็นพื้นถิ่น เอกลักษณ์ไทย โดยใช้เทคนิคและวัสดุจากธรรมชาติ
นำมาสร้างสรรค์โดยการแสดงออกถึงความจริงองวัสดุ (Truth to Material) ผสมผสานกับความ
เป็นจริงของกระบวนการ (Truth to Process) อันเป็นเอกลักษณ์ของคนอีสาน ถ่ายทอด
แนวความคิด ความรู้สึกส่วนตัวออกมาเป็นผลงานจิตรกรรม 2 มิติ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตภูมิ
ปัญญาที่เรียบง่ายและกลมกลืนกับธรรมชาติ

สาขาวิชาทัศนศิลป์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2554

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. 2. 3.

53001202 : MAJOR : VISUAL ARTS

KEY WORD : TRUTH AND BALANCE OF LIFE

KRAILERK SWANGPON : NEW IMAGE FROM ANCESTOR'S INDIGENOUS KNOWLRDGE. THESIS ADVISORS : PROF.VICHOCK MOOKDAMANEE , ASST.PROF. PICHIT THANGCHAREAN , AND ASST.PROF.NAWIN BIADKLANG. 41 pp.

"The new image from ancestor's indigenous knowlrdge is name this thesis ; the painting creation of inspiration from the local Northeast of Thailand and typical Thai by using technics and natural material for the creation to represent the truth of material combine with the truth of process which is typical from Northeast of Thailand. It presents the idea and emotion in the from of 2-Dimension painting. It reflect the simple and natural way of life.

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาผู้ให้ชีวิตอุปถัมภ์มาแต่กำเนิด และญาติพี่น้องที่เป็นกำลังใจเกื้อหนุนช่วยเหลือ มอบแต่สิ่งที่ดีงามมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ ศ.วิโชค มุกดามณี ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชิต ตั้งเจริญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์นาวัน เปียคกลาง ที่มีความกรุณาให้คำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำสิ่งที่เป็นความรู้ อันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ

คุณจารย์ทุกท่าน โดยเฉพาะภาควิชาจิตรกรรมที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อบรมแนะแนวทางการศึกษาให้ข้าพเจ้าตลอดมา เกิดเป็นงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ที่สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีทุกประการ สามารถให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าทุกท่าน

คุณงามความดีที่เกิดจากการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ชุดนี้ ข้าพเจ้าขอมอบคุณความดีทั้งหมดให้แก่บิดา มารดา ครอบครัวอันเป็นที่รัก ครูอาจารย์ผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน และยังผลซึ่งความสุขความเจริญตลอดไป

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการสร้างสรรค์	1
วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์.....	3
แนวความคิดในการสร้างสรรค์.....	3
ขอบเขตการสร้างสรรค์.....	3
ขั้นตอนของการสร้างสรรค์.....	4
คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา.....	4
2 ข้อมูลทางความคิด และแรงบันดาลใจ.....	6
การสร้างสรรค์ผลงาน	9
ที่มาจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล	9
ข้อมูลจากวัสดุ.....	10
ข้อมูลจากรูปทรง.....	10
ข้อมูลจากที่ว่าง.....	10
ข้อมูลจากลักษณะพื้นผิว	10
ข้อมูลจากการศึกษาศิลปะ	11
ศิลปะคอนเซ็ปชวล	12
ศิลปะแนวอินสตอลเลชัน.....	12
ศิลปะแนวสื่อประสม	13
ข้อมูลจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	13
ข้อมูลจากภาพถ่ายและสิ่งพิมพ์	14
3 วิธีการดำเนินการสร้างสรรค์	15
ขั้นตอนในการสร้างสรรค์.....	16

บทที่	หน้า
4 การดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์	19
ระยะที่หนึ่ง การสร้างสรรค์ผลงานระยะเริ่มแรก.....	19
ระยะที่สอง การสร้างสรรค์ผลงานก่อนวิทยานิพนธ์	19
ระยะที่สาม การสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์.....	29
5 บทสรุป.....	38
บรรณานุกรม	39
ประวัติผู้วิจัย	40

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 1	21
2	ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 2	22
3	ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 3	23
4	ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 4	24
5	ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 5	25
6	ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 6	26
7	ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 7	27
8	ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 8	28
9	ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 1	30
10	ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 2	31
11	ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 3	32
12	ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 4	33
13	ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 5	34
14	ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 6	35
15	ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 7	36
16	ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 8	37

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการสร้างสรรค์

วิถีชีวิตของคนไทยในชนบทมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างยิ่ง เครื่องอุปโภคบริโภคมากมายหลายชนิดได้มาจากธรรมชาติแทบทั้งสิ้น ผู้คนในอดีตนั้นได้ผลิตเครื่องอุปโภคบริโภค พาหนะ รวมไปถึงที่อยู่อาศัยเกือบทุกอย่างที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ซึ่งแตกต่างกันไปตามถิ่นกำเนิดหรือแหล่งผลิตตามชนบทประเพณีความเชื่อและวิถีชีวิตของกลุ่มชนมีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่นไม่เหมือนกันตามลักษณะการใช้งานผลงานที่ออกมามีความเรียบง่ายตามวิถีชีวิตของชาวบ้านและแสดงออกอย่างชัดเจน เพราะชาวบ้านสร้างเพื่อประโยชน์ใช้สอย ดังนั้นรูปแบบและเนื้อหาจึงต้องเรียบง่าย สอดคล้องกับวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติได้สอนถึงคุณค่าพื้นฐานในชีวิตมนุษย์ วัฒนธรรมของเราสอนให้เรารู้จักยับยั้งชั่งใจในธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่รอบ ๆ ตัวนำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ พาหนะต่าง ๆ รวมไปถึงที่อยู่อาศัยแต่ในปัจจุบันนี้สิ่งเหล่านี้นับวันยิ่งสูญหายและเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาแต่ในความเสื่อมสลายดังกล่าวก็ยังแฝงไว้ด้วยความงดงามและมีคุณค่า ได้แก่ พื้นผิวและร่องรอยของการผูกพันของวัตถุเปรียบเสมือนการบันทึกเรื่องราววิถีชีวิตในอดีตและยังแสดงให้เห็นถึงความงาม ความจริงอันเกิดจากโครงสร้างรูปทรงรวมถึงกรรมวิธีเชิงช่างที่ประณีต งดงาม สืบสานต่อเนื่องจากบรรพบุรุษมาถึงลูกหลาน จนเกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่า

เราศึกษาศิลปะเพื่อความเติบโตความมั่นคงทางจิตวิญญาณหรือทางด้านจิตใจไม่ว่าจะเป็นทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏกรรม วรรณกรรม เหล่านี้เราจะต้องศึกษาด้วยใจ ต้องเอาใจเข้าสัมผัสต้องซาบซึ้งในศิลปะในวัฒนธรรม ทั้งในอดีตและปัจจุบันของไทย¹

ศิลปะนั้นแสดงออกมาจากใจ การศึกษาศิลปะก็ต้องศึกษาเพื่อพัฒนาใจให้ใจชุ่ม เต็มด้วยสิ่งดีงาม ในสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและภูมิภาคของเราไม่ว่าจะเป็นด้านธรรมชาติแวดล้อม วัฒนธรรมเทคโนโลยีพื้นถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน มีคนบ่นกันหนาหูว่า ทำไมงานศิลปะในประเทศไทยทุกวันนี้จึงไม่เป็นไทยที่เป็นไทยอยู่บ้างก็ไม่ใช่ศิลปะ เป็นสิ่งที่ลอกเลียนไม่มีการ

¹ ชลูด นิ่มเสมอ, องค์ประกอบของศิลปะ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, 2534),

สร้างใหม่ ครั้นจะสร้างใหม่ก็เป็นศิลปะไทยกลาง ๆ หรือเป็นฝรั่งไปแล้วเราก็เฉพาคือเป็นสากลมีแต่รูปแบบที่ขาดข้างในที่เป็นเช่นนี้เพราะเรายังไม่มีใจที่เป็นไทยเพราะเราไม่สำนึก ไม่รัก ไม่ศรัทธาในความเป็นไทยของเรานั่นเอง²

ศิลปะคือ สิ่งใดก็ตามที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือและความพยายามแล้วเป็นงานศิลปะทั้งสิ้น แต่ผลงานที่ปรากฏออกมานั้นแบ่งเป็นประเภทต่างๆตามจุดประสงค์ของการสร้างสรรค์และศิลปะประเภทต่าง ๆ เหล่านี้จะมีคุณค่าทางศิลปะแตกต่างกันไปเพราะศิลปะบริสุทธิ์หรือศิลปะเพื่อศิลปะนั้น ศิลปินมีเสรีภาพในการสร้างสรรค์สูงกว่าศิลปะประเภทอื่น โดยศิลปินสามารถแสดงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดและความสามารถเชิงศิลปะของตนได้อย่างเต็มที่³

ความเจริญของอุตสาหกรรม ทำให้น้ำมันจากธรรมชาติมาใช้สนองประโยชน์ทางอุตสาหกรรมมากขึ้นเป็นสาเหตุของการตัดไม้ทำลายป่า

ไม่เป็นที่ต้องการของสังคมมากขึ้นทำให้ไม้หายากมีราคาสูงส่งผลตามมาทำให้เกิดคุณค่าทางรสนิยมและการอนุรักษ์วัสดุที่เกิดจากไม้

การใช้ไม้ให้เกิดคุณค่าสูงสุดซึ่งนำมาถึงการสร้างสรรค์งานศิลปะ เห็นคุณค่าของไม้เท่าที่สังคมทอดทิ้งและไม่เกิดประโยชน์ใช้สอยแล้ว นอกจากคุณค่าของงานศิลปะทางสุนทรียภาพแล้ว วัสดุไม้ก็ยังแสดงคุณค่าและความหมายของตัวมันเอง วัสดุไม้ที่สื่อผ่านงานศิลปะยังช่วยปลูกจิตสำนึกถึงสังคมแบบบริโภคนิยมที่ช่วยเร่งทำลายสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากน้ำมันของมนุษย์ให้โลกเสื่อมสลายเร็วขึ้น

ข้าพเจ้าเห็นความสำคัญในหลายมิติที่รับรู้และพบเจอจึงนำวัสดุไม้มาสร้างสรรค์งานศิลปะ เพื่อแสดงวิถีคิดและการแก้ปัญหาของการสร้างสรรค์งานที่มีวัสดุคือ “ไม้” มาสร้างงานในรูปแบบสองมิติซึ่งปัจจุบันมี 2 ประการ คือ “เทคนิควิธี” และวัสดุ “ไม้” ในส่วนของเทคนิคจะใช้ “การประกอบไม้” และวัสดุ “ไม้” จะมีรายละเอียดของรูปทรงเส้นและพื้นผิวร่องรอยเมื่อผลงานสองปัจจัยเข้าด้วยกันจะเกิดผลงานสองมิติ จากชิ้นงานส่วนเล็ก ๆ ประกอบกันเป็นชิ้นผลงานรวม

² เรื่องเดียวกัน, 2.

³ วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ, พจนานุกรมหัตถกรรมเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2546), 14.

วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

ข้าพเจ้าสนใจในเรื่องของวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย กรรมวิธีเชิงช่างไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน

1. ต้องการบอกถึงเรื่องราว วิถีชีวิตของผู้คนในอดีต
2. สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่รู้จักหยิบฉวยวัสดุจากธรรมชาติมาสร้างสรรค์จนเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดีงาม
3. ต้องการบอกถึง ความงาม ความจริง และเป็นเสมือนการบันทึกบอกเล่าเรื่องราวจากอดีต
4. สะท้อนให้เห็นถึงสัจธรรมของโลกมนุษย์ที่ทุกอย่างล้วนต้องเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป
5. ต้องการบอกถึง ความประณีตงดงามจากกรรมวิธีเชิงช่างไทย

แนวความคิดในการสร้างสรรค์

ในอดีตบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมที่ดีงามและและมีคุณค่าไว้ สิ่งเหล่านี้ได้ถูกจารึกผ่านวัตถุทางวัฒนธรรม ซึ่งบ่งบอกถึงสิ่งที่ดีงาม วิถีชีวิตในอดีต ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ทำให้ข้าพเจ้านึกถึงจินตภาพความทรงจำในอดีต ข้าพเจ้าได้นำวัตถุที่ผ่านกาลเวลา ผ่านวิถีชีวิตมาสร้างสรรค์ให้เกิดความงามทางทัศนศิลป์ ข้าพเจ้าได้สร้างรูปทรงที่ปรับเปลี่ยนมิติในการมองเห็น ผสมผสานจินตนาการการส่วนตัว เพื่อเชื่อมโยงวิถีชีวิตและสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า ภูมิปัญญาของผู้คนในอดีตและการใช้ชีวิตแบบพอเพียงที่สอดคล้องและกลมกลืนกับวิถีทางธรรมชาติ

ขอบเขตของการสร้างสรรค์

เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับความงามที่เกิดจากการประกอบกันของรูปทรง วัสดุที่สะท้อนเรื่องราวของวิถีชีวิตไทยในอดีต

รูปแบบของผลงาน กึ่งนามธรรม เป็นผลงานจิตรกรรมผสมสองมิติ (จิตรกรรมนูนต่ำ Bas relief)

เทคนิคในการสร้างสรรค์ ใช้วัสดุจริงคือ ไม้และการประกอบโดยกรรมวิธีเชิงช่างไทย และเทคนิคที่แสดงความหมายที่สัมพันธ์กับแนวความคิด

ขั้นตอนของการสร้างสรรค์

1. ศึกษาข้อมูลจากสถานที่จริง
 2. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ผ่านกระบวนการทางศิลปะ ทำเป็นภาพร่าง (Sketch) เพื่อหาต้นแบบที่สมบูรณ์
 3. ทำการสร้างสรรค์ผลงานจริง
 4. วิเคราะห์ วิจัยทั้งโดยอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และตนเอง
 5. ย้อนกลับไปศึกษาตั้งแต่ขั้นตอนแรกอีกครั้งหนึ่ง เพื่อการสร้างสรรค์ใหม่ในผลงาน
- ขึ้นต่อ ๆ ไป

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

1. Concept ความคิด
2. Dominance ความเป็นเด่น
3. Transition การประสาน
4. Repetition การซ้ำ
5. Opposition การขัดแย้ง
6. Expression การแสดงออก
7. Unity เอกภาพ
8. Truth to Material ความจริงของวัสดุ
9. Truth to Process ความจริงของกระบวนการ
10. Idea ความคิด
11. Art Object งานศิลปะ
12. Documentary สารความรู้
13. Mixed Media Art ศิลปะแนวสื่อผสม
14. Conceptual Art ศิลปะแนวความคิด
15. Installation Art ศิลปะแนวจัดวาง
16. Visual Elements ทักษะธาตุ
17. Sketch ภาพร่าง
18. Style รูปแบบ
19. Line เส้น
20. Color สี

21. Space พื้นที่ว่าง
22. Value น้ำหนัก
23. Texture พื้นผิว
24. Form รูปทรง
25. Content เนื้อหา
26. Background ด้านหลัง
27. Perspective ทศนิยมภาพ
28. Composition องค์ประกอบศิลป์

บทที่ 2

ข้อมูลทางความคิด และแรงบันดาลใจ

ปัจจุบันคำว่าสื่อผสมได้นำมาใช้กันอย่างกว้างขวางและมีการใช้นิยามตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า (Mixed Media) ซึ่งในพจนานุกรมภาษาอังกฤษได้ใช้คำจำกัดความของคำว่า Media นั้นสามารถแยกออกเป็น 2 ความหมาย คือ วัสดุที่เป็นสื่อความหมายในการแสดงออกในงานศิลปะ และอีกความหมายก็คือ กรรมวิธีหรือวิธีการในการสร้างสรรค์ที่รวมถึงวิธีการของสื่อสมัยใหม่ที่จะเป็นเสียง เป็นแสง และเป็นภาพ จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีบทบาทในปัจจุบัน

ดังนั้นในบทนี้คำว่า สื่อผสม หรือ (Mixed Media) ที่วงการศิลปกรรมไทยใช้กันอยู่จะมีความหมายที่กล่าวถึงการผสมผสานวัสดุต่างๆ ทั้ง 2 มิติ และ 3 มิติ รวมถึงการใช้สื่อทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ⁴

การสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ เรื่อง “จินตภาพใหม่จากภูมิปัญญาบรรพชน” นี้ ข้าพเจ้าได้แรงบันดาลใจจากโครงสร้างที่ประกอบกันของรูปทรงและวัสดุจากจินตภาพ โดยกรรมวิธีการสร้างสรรค์ของช่างไทย ภูมิปัญญาชาวบ้านในอดีต รวมถึงความงามของพื้นผิวอันเกิดจากกาลเวลาของวัสดุที่ได้จากไม้และพื้นผิวที่เป็นเสมือนการบันทึกและการบอกเล่าเรื่องราวจากอดีต ซึ่งสิ่งเหล่านี้สร้างความประทับใจและเป็นแรงผลักดันให้ข้าพเจ้าเกิดความปิติ ชื่นชอบ และภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ พร้อมทั้งรู้สึกหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมของไทยเหล่านี้

การเลือกสรรและนำวัสดุที่มีอยู่ตามชนบทเหล่านี้มาประกอบเป็นงานขึ้น มิใช่เพื่อผลทางเทคนิคหรือความงามของวัสดุ หรือความงามของรูปทรง แต่เป็นเรื่องของการแสดงแนวความคิด และเป็นความจำเป็นในการแสดงออกซึ่งความคิดดังที่กล่าวมาแล้ว ตัววัสดุ เนื้อวัสดุ และการประกอบกันของสิ่งต่าง ๆ จะเป็นส่วนสำคัญในการแสดงความคิดที่มุ่งเน้นไปที่ความผูกพันระหว่างวิญญาณของวัตถุกับวิญญาณของผู้คนในแวดล้อมของมัน ในงานจิตรกรรม สื่อผสมที่มีลักษณะเชื่อมโยงกับบุคลิกภาพชนบทไทยชนิดนี้⁵

⁴ วิโชค มุกดามณี, สื่อประสมและศิลปะแนวจัดวางในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2545) 18.

⁵ ชลุด นิมเสมอ, องค์ประกอบของศิลปะ, 35.

ผลงานจิตรกรรมสื่อผสมชุดนี้จึงสร้างจินตนาการของภาพออกมาแบบเชิงกึ่งนามธรรม (Semi Abstract) ซึ่งทำให้ผลงานแลดูน่าตื่นเต้น ไร้ใจ ทำทลายให้หวนคิดคำนึงถึงวิถีชีวิตของคนในชนบท โดยข้าพเจ้าพยายามดิ้นรนให้หลุดพ้นจากกรอบทฤษฎี ความเชื่อเดิมตามแบบอย่างการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมในอดีตจากแรงบันดาลใจในกรรมวิธีของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การประกอบไม้ เป็นกระบวนการทางเทคนิควิธีการ ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรม สื่อผสมชุดนี้

“ไม้” เป็นวัสดุธรรมชาติที่ประเทศไทยใช้ประโยชน์นำมาสร้างที่อยู่อาศัย และสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกจากการสร้างที่ใช้ “ไม้” มาทำประโยชน์มากมายจึงได้เกิดภูมิปัญญาในเชิงช่างกับการแก้ปัญหาของการใช้งานจากวัสดุที่เป็นไม้หลากหลายชนิดช่างพื้นบ้านจึงคิด “เทคนิคกระบวนการ” ในการเข้าไม้ในหลายรูปแบบให้เหมาะสมกับชนิดของไม้และประโยชน์การใช้งาน ทำให้เกิดการเรียกชื่อเฉพาะในแต่ละเทคนิควิธีการ เช่น การเข้าเดือย เข้าลิ้ม เข้าลิ้น เข้าสลัก เป็นต้น

ไม้ เป็นวัสดุหลักพบได้มากในสิ่งประดิษฐ์ สิ่งปลูกสร้างและที่อยู่อาศัยของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคชนบท ซึ่งแวดล้อมด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิด โดยจำแนกชนิดของไม้ดังนี้

ไม้เนื้ออ่อน เป็นไม้ที่มีวงปีกว้างมาก เนื่องจากเป็นไม้โตเร็ว ลำต้นใหญ่ เนื้อค่อนข้างเหนียว แต่ทำงานได้ง่าย เนื้อไม้มีสีจางหรือค่อนข้างซีด เช่น ไม้กระบาก ไม้ยาง ไม้ฉำฉา ไม้เหียง ไม้โมก ไม้กระทอน ไม้ยมหอม ไม้จำปาป่า ไม้สนต่างประเทศ เหมาะกับงานในที่ร่มหรืองานชั่วคราว และเครื่องมือเครื่องใช้

ไม้เนื้อแข็ง เป็นไม้ที่มีวงปีมากกว่าไม้เนื้ออ่อน เพราะมีการเจริญเติบโตช้ากว่าก็ต้องมีอายุหลายสิบปี จึงจะนำมาใช้งานได้ ลักษณะทั่วไปของไม้จะมีเนื้อมันลวยละเอียดเนื้อแน่น สีเข้ม (แดงถึงดำ) มีน้ำหนักมาก แข็งแรงทนทาน เช่น ไม้สัก ไม้ตะแบก ไม้ประดู่ ไม้มะเกลือ เป็นต้น เหมาะสำหรับการสร้างบ้านเรือนและเครื่องมือ

ไม้เนื้อแกร่ง เป็นไม้ที่มีการเจริญเติบโตช้ามากจึงทำให้วงประจำปีถี่มากกว่าไม้สองชนิดแรก คือ ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 60-70 ปีขึ้นไปจึงจะนำมาใช้งานได้ เนื้อไม้มีสีเข้มค่อนข้างแดง น้ำหนักไม่มาก แต่แข็งกว่าไม้เนื้อแข็ง ไม้ที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มักเป็นไม้ที่ใช้ในการก่อสร้างหรือเป็นโครงสร้าง เช่น คาน ตง เสา ได้แก่ ไม้แดง ไม้ชิงชัน ไม้ตะเคียน ไม้มะค่าโมง ไม้พยุง ไม้เต็ง เป็นต้น

ชนิดของไม้ที่นิยมใช้ในบรรดาไม้ประเภทต่าง ๆ มีไม้เพียงไม่กี่ชนิดที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น

ไม้สัก เป็นไม้เนื้อละเอียด นุ่ม ง่ายต่อการใช้เครื่องมือ ไม้มีกำลังและแข็งแรงพอสมควร แต่ค่อนข้างเปราะ ปลูกไม่กิน เลื่อยผ่าซอ่งง่าย บิดตัวและงอเล็กน้อยเมื่อแห้ง ไม้สักมีหลายชนิด และมีลักษณะคล้ายกัน เช่น สักทอง และสักขี้ควาย โดยสักทองจะมีสีเหลือง ส่วนสักขี้ควายจะมีสีคล้ำและลวดลายสับสน เหมาะในการนำมาใช้ทำเครื่องเรือน เช่น ตู้ โต๊ะ เก้าอี้ เรือ หรือทำประติมากรรมต่าง มีให้เห็นมากในภาคกลาง และภาคเหนือของไทย และเป็นไม้ที่มีความต้องการกันแพร่หลายจึงมีราคาแพงในปัจจุบัน

ไม้ยาง เป็นไม้เลื้อยใหญ่ หยวน และอ่อน เหมาะกับการใช้ในที่ร่ม เนื่องจากมียางมากแห้งตัวช้า และยืดหดตัวสูง เมื่อหดตัวยางจะปะทุออกจากเนื้อไม้ เนื้อไม้จะแตกได้ง่าย เลื่อยซอ่งง่าย เนื้อไม้สีแดงเข้มจะแข็งแรงกว่าไม้สีอ่อน พบเห็นทั่วไปชางนิคมใช้ทำเป็นฝาบ้านเรียงเป็นแผ่นๆ ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคกลางจะมีให้เห็นมาก

ไม้เต็ง เนื้อไม้มีสีน้ำตาลอ่อน ค่อนข้างแข็ง และละเอียดทนทานต่อดินฟ้าอากาศ เมื่อหดตัวมักแตกเป็นลายงา เลื่อยตัดยากเมื่อแห้ง เหมาะกับงานภายนอก และส่วนที่ใช้รับน้ำหนักหรือเป็นโครงสร้าง เช่น เสา คาน ตง สะพาน บันได พบเห็นทั่วไปตามบ้านเรือน

ไม้รัง เนื้อละเอียดปานกลาง สีน้ำตาลอมเหลือง เนื้อไม้เมื่อแห้งแตกค่อนข้างน้อย คุณสมบัติอื่นๆ เหมือนไม้เต็ง พบมากในภาคอีสานและภาคกลาง

ไม้แดง เนื้อไม้แน่น สีแดง ลวดลายสวย แข็งแรง ทนทาน ทำให้ตัดเจาะยาก ใช้ทำโครงสร้างอาคาร เช่น เสา คาน ตง และเครื่องเรือนพิเศษเพราะรับน้ำหนักได้ดี และไม่ยืดหดตัวมาก พบมากในภาคกลางและภาคอีสาน ตามบ้านเรือนและแนวรั้วในชนบทนิยมทำเป็นเสาหลักเขตแดน

ไม้ตะแบก เนื้อไม้สีเทาอมเหลือง เนื้อละเอียดใสและขึ้นเงา มีลวดลายชัดเจน ทำให้ตกแต่งง่าย เหมาะแก่การสร้างบ้านเรือน และทำด้ามเครื่องมือ เช่น ด้ามจอบ ด้ามมีด

ไม้มะค่าโมง มีสีน้ำตาลปนแดง มีความแข็งแรงทนทาน เมื่อกลึงจะเห็นลวดลายสวยงาม เหมาะสำหรับทำบันไดหรือเป็นโครงสร้าง ช่างนิคมทำเป็นเครื่องมือ เช่น กบไสไม้ ด้ามมีด คันไถ คันเลื่อย เป็นต้น

ช่างไม้ไทยมีเทคนิควิธีเฉพาะตัวในการเข้าไม้ ซึ่งจะประสานเกาะเกี่ยวกันด้วยตัวเอง รวมถึงวิธีการแก้ปัญหา ทั้งนี้ช่างจะมีศัพท์เฉพาะเพื่อใช้เรียกเทคนิคต่าง ๆ “การเข้าไม้” นำไม้ตั้งแต่สองชิ้นขึ้นไป มาบากรับแล้วประกอบเข้าด้วยกันยึดไม้ให้แน่นอยู่ในรูปแบบที่ต้องการ การต่อหรือประกอบมีหลายวิธี เช่น

เข้าลิ้น คือ การนำไม้แผ่นเล็กๆ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่เรียกว่า “ลิ้นกระบือ” มาใส่ในช่องซึ่งเจาะไว้ให้พอดีและตรงกันที่ด้านข้างของกระดานพื้นเรือนแต่ละแผ่น ลิ้นกระบือนี้อาจใส่ได้เป็นระยะๆ ตามต้องการ เพื่อกันไม่ให้พื้นเรือนอ่อนโยน ตามวิธีปลูกเรือนไทยภาคกลาง

เข้าลิ้ม คือ การนำแผ่นไม้ที่หัวท้ายมีความหนาไม่เท่ากัน คล้ายลูกขวาน ซึ่งเรียกว่า “ลิ้ม” ตอกอัดเข้าไปในช่องว่างเพื่อให้ไม้ที่อยู่ในช่องนั้นติดแน่น เช่น การเข้าลิ้มที่ท้องของรอกกับช่องของเสา การเข้าลิ้มนี้อาจใช้ในการจับได้ทั้งกระดานกับรอก เพื่อปรับพื้นให้เรียบเสมอกัน

เข้าเดือย คือ การเอาท่อนไม้ซึ่งทำให้เป็นเดือยหรือแกนมีรูปกลมหรือสี่เหลี่ยม สวมอัดแน่นเข้าไปในท่อนไม้อีกอันหนึ่ง ซึ่งจะเป็นรูปกลมหรือสี่เหลี่ยมขนาดพอดีกับเดือยนั้น เช่น การเข้าเดือยที่เด้าแน่นกับเชิงกลอน หรือรูข้อสวมเดือยหัวเทียมเสาเรือน เป็นต้น

ข้าพเจ้าเห็นถึงสาระสำคัญและรายละเอียดของการเข้าไม้ จึงนำมาเป็นจุดบันดาลใจใน

การสร้างสรรค์ผลงาน

ข้าพเจ้ามีพื้นเพจากชนบท จึงผูกพันกับงานไม้ซึ่งเป็นเสมือนวัสดุพื้นถิ่นจากธรรมชาติ ที่ชาวบ้านสามารถนำมาใช้สารพัดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น สร้างบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ทำเครื่องเรือน เครื่องใช้ไม้สอย พาหนะ รวมถึงเครื่องมือประกอบอาชีพประเภทต่างๆ คุณสมบัติของไม้แต่ละชนิดยังสามารถตอบสนองการใช้งานตั้งแต่ขนาดเล็ก เช่น บ้านเรือนจนถึงเครื่องใช้ไม้สอยขนาดเล็ก เช่น ด้ามมีด กระต่ายขูดมะพร้าว หิ้งพระ เป็นต้น การใช้ไม้ในงานขนาดใหญ่เป็นการยึดต่อของโครงสร้าง การสลักเข้าด้วยกันให้เป็นแผ่นทำให้เกิดภูมิปัญญาของพื้นถิ่นด้วยเทคนิคและวิธีการสร้างรูปทรงได้แตกต่างและหลากหลายตามประโยชน์ของการใช้งาน

จากการค้นคว้าศึกษารูปแบบเทคนิควิธีการ ที่ช่างไม้โบราณคิดวิธีการแก้ปัญหาในการประกอบไม้แบบต่างๆ ข้าพเจ้าเห็นถึงสาระของกระบวนการเทคนิคนี้ จึงปรับมาใช้ในกระบวนการทำงานสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนั้น ข้าพเจ้าได้แสวงหาเทคนิควิธีการที่จะนำมาเป็นสื่อในการแสดงออกให้ใกล้เคียงตรงตามความรู้สึกส่วนตัวและเนื้อหาที่เลือกมาทำให้มากที่สุด

ที่มาจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล

เมื่อทำการศึกษาคว้าข้อมูลในด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลจากสถานที่จริง หนังสือ และเอกสารวิชาการ ทำให้ได้ความรู้ความเข้าใจ และก่อให้เกิดความประทับใจรวมทั้งมีส่วนช่วยให้นวนความคิดชัดเจน ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลจากวัสดุ

ข้อมูลจากวัสดุที่ใช้เป็นสื่อแสดงออกในผลงานของข้าพเจ้า เป็นข้อมูลที่ต้องศึกษาจากสถานที่จริงเป็นสำคัญ ทั้งการสังเกต ชิม ชับ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะต่างๆของวัสดุพื้นผิว วัสดุคือไม้ เพื่อที่จะนำมาสื่อในผลงานให้ได้ตรงตามแนวความคิด

ข้อมูลจากรูปทรง

รูปทรง คือ สิ่งที่มองเห็นได้ในทัศนศิลป์ เป็นส่วนที่ศิลปินสร้างขึ้นด้วยการประสานกันอย่างมีเอกภาพของทัศนธาตุ (Visual Elements) จึงได้แก่ เส้น น้ำหนักอ่อนแก่ของขาว-ดำ ที่ว่างสี และลักษณะพื้นผิว รูปทรงให้ความพอใจต่อความรู้สึกสัมผัส เป็นความสุขทางตา พร้อมกันนั้นการสร้างเนื้อหาให้กับตัวรูปทรงเองและเป็นสัญลักษณ์ให้แก่ อารมณ์ ความรู้สึกหรือปัญญาความคิดที่เกิดขึ้นในจิตด้วย ถ้าเทียบกับชีวิตรูปทรงคือส่วนที่เป็นกาย เนื้อหาเป็นส่วนที่เป็นใจ รูปทรงกับเนื้อหาจึงไม่อาจแยกจากกันได้ ในงานศิลปะที่ดีทั้งสองส่วนนี้จะรวมเป็นสิ่งเดียวกัน ถ้าแยกกันความเป็นเอกภาพก็ถูกทำลาย ชีวิตของศิลปะก็ไม่อาจอุบัติขึ้นได้⁶

ข้อมูลจากที่ว่าง

ที่ว่างตามปกติจะกว้างขวางจนหาขอบเขตมิได้ เป็นที่ที่สิ่งทั้งหลายทั้งปวงดำรงอยู่ที่ว่างเป็นทัศนธาตุที่มองไม่เห็น จะปรากฏตัวก็ต่อเมื่อมีทัศนธาตุอื่นมากำหนดรูปร่างหรือมาก่อให้เกิดปฏิกิริยาขึ้น ที่ว่างจึงเป็นเสมือนสนามหรือเวทีที่ทัศนธาตุอื่นๆ จะลงไปแสดงหรือปรากฏตัวในบทบาทของรูปทรง ทัศนศิลป์แต่ละประเภทใช้ที่ว่างต่างกันไปตามลักษณะของงาน⁷

ข้อมูลจากลักษณะพื้นผิว

ลักษณะพื้นผิวหมายถึง ลักษณะของบริเวณพื้นผิวของสิ่งต่างๆที่เมื่อสัมผัสจับต้องหรือเมื่อเห็นแล้วรู้สึกได้ว่าหยาบ ละเอียด มัน ค้าน ขรุขระ เป็นเส้น เป็นจุด เป็นกำมะหยี่ ฯลฯ

ลักษณะผิวมี 2 ชนิดคือ

1. ลักษณะผิวที่เราจับต้องได้ เช่น กระดาษ ผิวส้ม แก้ว ฯลฯ
2. ลักษณะผิวที่ทำเทียมขึ้นเมื่อเรามองดูแล้วรู้สึกหยาบหรือละเอียด แต่เมื่อสัมผัสจับต้องเข้าจริงกลับเป็นพื้นผิวเรียบๆ เช่น วัสดุสังเคราะห์ที่ทำผิวเป็นลายไม้ ลายหินหรือการใช้รอยพุกันในงานจิตรกรรมบางชิ้น

⁶ เรื่องเดียวกัน, 18.

⁷ เรื่องเดียวกัน, 16.

ลักษณะผิวโดยทั่วไปถือได้ว่าเป็นทัศนธาตุที่มีได้เป็นหลักในการสร้างรูปทรง เพราะตัวมันเองมีข้อจำกัด ไม่มีลักษณะทั่วไปสมบูรณ์เหมือนธาตุอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว แต่ก็มีศิลปินร่วมสมัยหลายคนใช้ลักษณะผิวเป็นทัศนธาตุที่สำคัญในการสร้างงาน ด้วยการใช้พื้นผิวของวัสดุต่างๆ มาประกอบเป็นรูปทรงที่สมบูรณ์ๆ ได้⁸

องค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องทำการศึกษา ทำความเข้าใจให้มากขึ้น นอกเหนือจากทัศนธาตุต่างๆ ที่จำเป็นต่องานศิลปะ อันเนื่องมาจากแนวความคิดและรูปแบบผลงานของข้าพเจ้าที่ต้องการมุ่งเน้นให้เห็นถึงความจริงในตัววัสดุที่ประกอบกันเป็นความงามที่เกิดจากโครงสร้าง รูปทรง ที่ว่าง และลักษณะพื้นผิวเป็นสำคัญ

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การศึกษาข้อมูลดังกล่าวก็เป็นเพียงการศึกษาข้อมูลจากตำราที่อาจไม่ลึกซึ้งและชัดเจนเพียงพอ ข้าพเจ้าคิดว่าการศึกษาเพื่อให้รู้จริงและได้ผล ต้องมีการศึกษาที่ได้จากการปฏิบัติงานจริง ต้องใช้เวลาและความพยายามประกอบกับการได้รับคำปรึกษาจากครู อาจารย์ ศิลปะ ผู้มีประสบการณ์จึงจะช่วยให้เราเดินไปสู่เป้าหมายได้เร็วขึ้น

เวลา เราต้องใช้เวลากับงาน เพราะศิลปะจะเติบโตได้ต้องใช้เวลา และไม่ใช้เวลาที่ปล่อยผ่านไปเฉยๆ แต่เป็นเวลาที่เราอุทิศให้แก่การทำงานศิลปะอย่างเข้มข้น จริงจัง เรื่องอัจฉริยะนั้นไม่มีจริง แต่ผลงานของอัจฉริยะส่วนมากประกอบขึ้นด้วยหยาดเหงื่อจากงานหนักเสียเป็นส่วนใหญ่”⁹

ข้อมูลจากการศึกษาศิลปะ

การศึกษาทางด้านศิลปะ ทำให้เกิดความเข้าใจในความหมายและคำจำกัดความขององค์ประกอบที่สำคัญทางศิลปะที่ใช้สร้างสรรค์ผลงานของข้าพเจ้า ซึ่งทำให้เกิดความชัดเจนมีเหตุผลและจริงจังมากขึ้น

การได้มีโอกาสศึกษาเกี่ยวกับความคิดรูปแบบและการนำเสนอผลงานศิลปะในประเภทต่างๆ มีส่วนสำคัญอย่างมากในการเปิดโลกทัศน์ทางปัญญา ในการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นศิลปะในรูปแบบ ประเภทหรือแขนงใดๆ ก็ตาม ในการสร้างสรรค์ผลงานของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีความสนใจเกี่ยวกับวิธีการคิด การใช้วัสดุ กระบวนการจัดการ และการนำเสนอผลงานที่มีความสอดคล้องและส่งเสริมกัน ทำให้ขั้นตอนการสร้างสรรค์มีความสมบูรณ์ สมบูรณ์ แต่รูปแบบและลักษณะผลงานศิลปะที่ให้อิทธิพล รวมทั้งอยู่ในความสนใจของข้าพเจ้านั้นได้แก่ ศิลปะแนวสื่อประสม (Mixed Media Art) ศิลปะแนวคอนเซ็ปชวล (Conceptual Art) และศิลปะแนวอินสตอลเลชัน (Installation Art) โดยข้าพเจ้าจะขอกล่าวถึงศิลปะทั้ง 3 รูปแบบ ส่วนหนึ่งเพื่อ

⁸ เรื่องเดียวกัน, 62.

⁹ เรื่องเดียวกัน, 280.

ทำให้สามารถทำความเข้าใจกับการสร้างงานศิลปะของข้าพเจ้าด้วยเช่นกัน เนื่องจากรูปแบบงานของข้าพเจ้าได้รับแรงบันดาลใจในลักษณะต่างๆจากแนวทางศิลปะที่ได้กล่าวมา

ศิลปะคอนเซ็ปชวล

ศิลปะคอนเซ็ปชวล เป็นศิลปะที่กำหนดคุณค่าด้วยความคิด การรับรู้ทางความคิดและการแสดงออกซึ่งพุทธิปัญญาร่วมสมัย ศิลปะประเภทนี้ สนใจความคิดของศิลปินผู้ทำมากกว่าตัวงานที่สำเร็จออกมาเป็นรูปเป็นร่างแล้ว และนั่นชี้ให้เห็นว่าศิลปะประเภทคอนเซ็ปชวลเป็นศิลปะที่เบี่ยงเบนความสนใจของผู้ดูจากตัวงานศิลปะ (Art Object) ไปสู่ “ความคิด” (Idea) ซึ่งถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญในการสร้างสรรค์¹⁰

ความคิดของศิลปินในกลุ่มคอนเซ็ปชวลส่วนใหญ่ เป็นความคิดที่มีพลังผลักดันมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อมและมักจะแสดงออกด้วยการเขียนเป็นโครงการเสนอแนวความคิด บางครั้งมีการใช้ภาพถ่าย เอกสาร ชาร์ตแผนผัง แผนที่ ภาพยนตร์ วีดีโอหรือบางทีใช้สื่อที่มีอาจสัมผัสได้ทางตา เช่น เสียง กลิ่น ในการถ่ายทอดจะประกอบกันโดยใช้สื่อต่างๆ ที่กล่าวมาอาจจะประกอบกับภาพเขียน ภาพพิมพ์หรือวัสดุในลักษณะของอินสตอลเลชัน หรือในลักษณะการให้สาระความรู้ (Documentary)¹¹

ศิลปะแนวอินสตอลเลชัน

อินสตอลเลชัน อาร์ต เกี่ยวกับการใช้พื้นที่พื้นที่ที่เกี่ยวข้อง มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานโดยไม่มีข้อจำกัดเป็นงานประเภทใดก็ได้ เช่น การใช้งานจิตรกรรมในการสร้างงานอินสตอลเลชันก็เรียกว่า จิตรกรรมอินสตอลเลชัน (Painting Installation) ถ้าหากเป็นการใช้สื่อที่เป็นประติมากรรมก็เรียกว่า ประติมากรรมอินสตอลเลชัน (Sculpture Installation) การสร้างพื้นที่ให้เป็นงานศิลปะเมื่อจะสร้างงานจะต้องศึกษาพื้นที่และสร้างพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับผลงาน ที่สำคัญที่สุดผู้ชมสามารถมีส่วนร่วมด้วยผลงาน อินสตอลเลชันแตกต่างจากประติมากรรมโดยทั่วไปเพราะงานประติมากรรมเป็นผลงาน ที่ทำสำเร็จและนำไปติดตั้งกับพื้นที่การแสดงเท่านั้น และได้กล่าวถึงไซท์ สเปซิฟิคอินสตอลเลชัน (Site Specific Installation) ซึ่งเป็นเป็นการกำหนดพื้นที่ที่แน่นอนและไปสร้างงานโดยเฉพาะ สร้างงานให้สัมพันธ์กับพื้นที่เป็นการเจาะจงให้ความสำคัญมากกับการใช้พื้นที่ และเป็นการสร้างพื้นที่ให้เป็นส่วนของผลงานจะทำให้ผลงานมีความพิเศษ

¹⁰ สมพร รอดบุญ, “ศิลปะแนวคอนเซ็ปชวล” ศิลปะกับสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2535), 16.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, 17.

ศิลปะแนวสื่อประสม

ศิลปะแนวสื่อประสม ปัจจุบันนี้คำว่า “Mixed Media” ได้นำมาใช้กันอย่างกว้างขวาง ในวงการศิลปะร่วมสมัยของไทย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะ และศิลปินบางท่านได้ให้คำนิยามและอธิบายความหมายของคำนี้ไว้หลายแง่มุมด้วยกัน แต่ดูเหมือนว่าคนในวงการศิลปะทั้งที่เป็นประชาชนที่สนใจศิลปะ ครูอาจารย์ นักศึกษาศิลปะและแม้กระทั่งในกลุ่มศิลปินด้วยกันเองก็ยังมี ความสนใจและยังไม่รู้กระจ่างในความหมายที่แท้จริงเท่าที่ควร ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ ได้ให้ คำจำกัดความของคำว่า “Media” ในแง่ของศิลปะ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นสองความหมายคือ วัสดุที่เป็นสื่อในการแสดงออกในการสร้างสรรค์ ดังนั้น ความหมายของคำว่า “Mixed Media” ใน งานศิลปะนั้นคือ การใช้วัสดุผสมหรือการใช้กรรมวิธี หรือวิธีการในการสร้างสรรค์ในลักษณะ ผสม เช่น กรรมวิธีของจิตรกรรมผสมผสานกับกรรมวิธีของประติมากรรม เป็นต้น¹²

ข้อมูลจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ธรรมชาติเปรียบเสมือนขุมทรัพย์อันยิ่งใหญ่ มีข้อมูลต่างๆ มากมายที่มนุษย์สามารถ เรียนรู้และนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ลักษณะของ การพึ่งพาอาศัยในธรรมชาติ เป็นพื้นฐานของโครงสร้างความคิดที่มีอิทธิพล มีผลต่อความสนใจที่ จะศึกษาความเป็นไปและสามารถโยงใยไปถึงวัฒนธรรมรวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ใน สังคมชนบทได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นธรรมชาติในชนบทจึงนับเป็นแหล่งข้อมูลอันยิ่งใหญ่โดยตรง ที่มี ผลทำให้เกิดซึ่งจินตนาการในการสร้างสรรค์ ทั้งทางด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึก สิ่งเหล่านี้ จึงเปรียบเสมือนจิตวิญญาณของชนบทไทยอย่างแท้จริง

ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นถิ่นของภูมิภาคอีสาน เกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อมที่มีสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ ที่บรรจุกว้างด้วยความเชื่อและประเพณีที่สะท้อนวิถีชีวิตที่ผูกพันแน่นแฟ้น โดย เรียบง่าย พอเพียง สิ่งเหล่านี้ล้วนหล่อหลอมรวมของหลายปัจจัยเข้าด้วยกันในกาลเวลาที่ผ่านมาเป็น ความน่าภูมิใจ น่าศรัทธา การประกอบสัมมาอาชีพของชาวไร่ ชาวนาในชนบทอีสาน สภาพวิถีชีวิต อันมีกลิ่นอายของพื้นดินที่ร้อนระอุ การได้สัมผัสกับความแห้งแล้งของอีสาน ได้สัมผัสกับความ ยากแค้นของชีวิตคนอีสาน ดังนั้นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์จึงเกิดจากการมองธรรมชาติใกล้ ตัว เป็นข้อมูลภายในจิตใจ และข้อมูลภายนอกโดยอาศัย วัตถุที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ ดำรงชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเป็นด้านธรรมชาติแวดล้อม ไม้ และภูมิปัญญาชาวบ้าน จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงนับว่าเป็นจุดเชื่อมโยงถึงกัน สนับสนุนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมของข้าพเจ้า

¹² สมพร รอดบุญ, อันเนื่องมาจาก “Mixed Media” ในศิลปกรรมเฉลิมพระเกียรติสิริราชสมบัติ 50 ปี (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2538), 68.

ข้อมูลจากภาพถ่ายและสิ่งพิมพ์

ข้อมูลจากภาพถ่ายและสิ่งพิมพ์ เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า อิทธิพลในข้ออื่น ประสบการณ์ที่นอกเหนือจากการเข้าไปสัมผัสรับรู้โดยตรงแล้วนั้น การรับรู้ที่ได้รับจากการบันทึกด้วยภาพถ่ายและศึกษาจากสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ในเรื่องของชีวิตในชนบท เช่น ภาพถ่ายในการประกอบอาชีพ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมพื้นบ้าน เอกสารเหล่านี้ นับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งบางครั้งเราไม่สามารถเข้าไปสัมผัสได้ โดยตรงและยังถือว่าเป็นข้อมูลที่เราสามารถสัมผัสได้ตรงกับความรู้สึก ความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการสร้างสรรค์

การสร้างงานศิลปะก็คือ การนำทัศนธาตุต่างๆ มาประกอบกันให้เป็นรูปทรงที่มีเอกภาพ (Unity) มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการแสดงออก (Expression) และจะต้องประกอบด้วย ความสมดุลของการจัดแย้ง (Opposition) การซ้ำ (Repetition) การประสาน (Transition) ความเป็นเด่น (Dominance) การเปลี่ยนแปลงของทัศนธาตุต่างๆ (Visual Elements) รวมทั้งสัดส่วนและจังหวะที่เหมาะสม¹³

กระบวนการของการสร้างสรรค์ศิลปะมีจุดเริ่มต้น มีการพัฒนาและไม่มีที่สิ้นสุด เป็นขั้นตอนที่สอดคล้องต่อเนื่องกัน ซึ่งอาจกล่าวโดยย่อได้ดังนี้

1. รูปความคิดหรือมโนคติ (Idea) ก่อตัวขึ้นจากปฏิกิริยาของศิลปินต่อสภาพแวดล้อม จากปรัชญาหรือจากประสบการณ์ที่เราเรียกกันว่า จุดบันดาลใจ
2. รูปความคิดหลายๆ ความคิดของสิ่งหนึ่งที่รวมตัวกันแล้วพัฒนาขึ้นจนถึงระดับหนึ่งที่พอจะเรียกว่าเป็นจุดมุ่งหมายหรือแนวความคิด (Concept)
3. โครงสร้างของรูปทรง หรือจะเรียกว่าสัญลักษณ์ก็ได้ที่สอดคล้องกับอารมณ์ส่วนตัว จุดหมายหรือแนวความคิด จะปรากฏขึ้นต่างๆ เป็นรูปที่สัมผัสได้ด้วยการเห็นหรือรูปในธรรมารมณ์ อาจเป็นผลไม้ ทิวทัศน์ หรือการประกอบกันของระนาบของมวลหรือทัศนธาตุอื่นๆ
4. การเห็นแจ้งของศิลปินผสมกับสัญลักษณ์ในข้อ 3 จะต้องจินตภาพขึ้น
5. ศิลปินจะหาวัสดุและวิธีการที่เหมาะสมแปลจินตภาพภายในออกมาเป็นรูปภายนอก โดยกระบวนการนี้จะทำให้จินตภาพปรากฏขึ้นต่างๆ นั้น มีการเปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปสู่ความเด่นชัดและสมบูรณ์ในขั้นสุดท้าย¹⁴

¹³ ชลูด นิ่มเสมอ, องค์ประกอบของศิลปะ, 179.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, 324.

ขั้นตอนในการสร้างสรรค์

1. การหาข้อมูลและการรวบรวมข้อมูล

จากการได้สัมผัสและการใช้ชีวิตในวัยเด็ก ในการดำรงชีวิตภายในท้องถิ่นชนบทภาคอีสาน ทำให้เกิดความผูกพัน ชื่นชอบในรูปแบบของการดำรงชีวิตที่เรียบง่ายของผู้คนในชนบท และศึกษาให้เข้าถึงคุณค่าของการดำรงชีวิตที่เรียบง่ายของผู้คนในชนบท และเกิดความอยากรู้ศึกษาให้เข้าถึงคุณค่าของงานช่างพื้นบ้านที่บรรเจิดด้วยความเชื่อและประเพณีที่สะท้อนวิถีชีวิตคนท้องถิ่นเหล่านี้ จึงนับว่าเป็นข้อมูลที่เป็นสิ่งเร้าให้ข้าพเจ้าจินตนาการสร้างสรรค์ผลงาน ข้อมูลที่ต้องศึกษามี 3 ลักษณะ คือ

1.1 ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารและภาพถ่ายเป็นแหล่งข้อมูลที่ได้รับรู้ทางด้านความคิด

1.2 ข้อมูลจากการเข้าไปสัมผัสกับชีวิตช่างพื้นบ้านในภูมิภาคต่างๆ ส่วนนี้เป็นข้อมูลจากประสบการณ์จริงของข้าพเจ้า เพราะพื้นเพเป็นชาวชนบทจึงสัมผัสข้อมูลนี้โดยตรง ทำให้เกิดจินตนาการได้ต่อบรรยากาศที่เรียนรู้ พบเห็นชัดเจนขึ้นในระดับหนึ่ง

1.3 การรวบรวม “ไม้” ซึ่งเป็นไม้เก่าผ่านการใช้งานมาแล้ว เป็นวัสดุหลักในการสร้างสรรค์ เพื่อเกิดจินตนาการเพิ่มเติมในรายละเอียด ชนิดของไม้เหมาะกับการสร้างผลงาน

2. การสร้างภาพร่าง (Sketch)

ข้าพเจ้าได้ศึกษาข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลภาคสนามและข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และใช้จินตนาการเป็นตัวนำ โดยให้ข้อมูลผ่านการซึมซับทางการเห็นและอารมณ์ความรู้สึกภายในก่อน แล้วจึงสร้างภาพจากจินตนาการด้วยเครื่องมือวาดเขียน อาทิ ดินสอคำ ปากกาคำ อีกประการได้อาศัยสื่อและวัสดุที่เก็บรวบรวมมาได้ ข้าพเจ้าเกิดความประทับใจต่อรูปทรง พื้นผิว ขนาด สัดส่วนและสีผิว ในตัววัสดุเหล่านั้น สร้างความประสานกลมกลืนกับกระบวนการทางเทคนิคที่เป็นบุคลิกส่วนตัวและอยู่ในแนวทางตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการศึกษาค้นคว้า สร้างภาพจินตนาการ แต่อาศัยโครงสร้างทางธรรมชาติที่รวบรวมมาได้ เน้นจุดประสงค์ไปที่ “ไม้” และวิธี “การเข้าไม้” นำมาสร้างสรรค์ “รูปทรง” ในผลงาน

3. การสร้างสรรค์ผลงาน

นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเหมาะสมทำเป็นภาพร่างต้นแบบ ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทางศิลปะ คือ เพิ่ม ลด ตัดทอน ปรับแต่ง เพื่อผลงานที่สมบูรณ์ที่สุดตามแนวคิด โดยอาศัยทัศนธาตุทางศิลปะเพื่อสื่อในการสร้างสรรค์ผลงาน

เมื่อได้ภาพร่างต้นฉบับที่สมบูรณ์ตามต้องการแล้ว จึงเป็นการเลือกหาวัสดุ คือ ไม้ที่มีลักษณะพื้นผิวที่ผ่านกาลเวลา ทำความสะอาดตามความเหมาะสม วัด ตัดทอนให้ได้ตามต้องการ

แล้วขยายโครงสร้างของผลงานโดยรวมจากภาพร่างต้นแบบตามอัตราส่วนที่กำหนดไว้ด้วยไม้โครง ไม้กระดานอัด และไม้สักที่ได้คัดเลือกไว้ และทำการประกอบไม้ตามตำแหน่งที่คัดสรรไว้ เป็นบริเวณที่แสดงถึงวิธีการประกอบที่เน้นลักษณะกรรมวิธีของช่างไทย ภูมิปัญญาชาวบ้านและยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะพื้นผิวของไม้ ดังนั้น ผลงานจึงมุ่งเน้นวัสดุ คือ ไม้ และเทคนิคกระบวนการเข้าไม้เป็นสาระสำคัญ

4. ขั้นตอนการวิเคราะห์ผลงาน

เมื่อปฏิบัติงานสร้างสรรค์ เป็นผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ในแต่ละชิ้นจะทำการวิเคราะห์ และวิจารณ์กับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อวิเคราะห์ถึงส่วนดีและส่วนที่ต้องไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาผลงานให้ก้าวหน้าต่อไป

4.1 รูปแบบและทัศนธาตุ (Style and Visual Elements) ในการสร้างสรรค์รูปแบบของผลงานมีลักษณะการสร้างสรรค์ในรูปแบบจิตรกรรมเทคนิคผสม ที่มีลักษณะสูงเป็น 3 มิติ โดยวัสดุจริงคือ ไม้ ที่นำมาประกอบกันโดยกรรมวิธีแบบช่างไทย และมีมิติสูงต่ำของโครงสร้างในแต่ละส่วนให้ได้ลักษณะตามที่ต้องการและใช้กระบวนการทางทัศนธาตุสร้างรูปแบบ

4.2 เส้น (Line) เส้นที่ประกอบกันในผลงานส่วนรวมจะได้จากเส้นที่เกิดจากโครงสร้างของเกวียน คือ เส้นตั้งและเส้นนอน เส้นโค้ง เป็นหลักของโครงสร้างส่วนรวมของผลงาน จึงทำให้เกิดความรู้สึกเคลื่อนไหว มั่นคง หนักแน่น และเรียบง่าย

4.3 สี (Color) สีในงานสร้างสรรค์ของข้าพเจ้า เป็นสีจากวัสดุจริงคือไม้ในแต่ละส่วนที่เข้มและอ่อน ไม่เหมือนกันเพื่อเชื่อมโยงบรรยากาศโดยรวม

4.4 พื้นที่ว่าง (Space) พื้นที่ว่างส่วนใหญ่ในผลงานเป็นพื้นที่ว่างที่เกิดจากการประกอบกันของโครงสร้าง รูปทรงและวัตถุจะเป็นพื้นที่ที่แสดงลักษณะของพื้นผิว (Background) ข้าพเจ้าได้เจาะทะลุเพื่อให้เรื่องราวจากสิ่งแวดล้อมเข้ามามีส่วนร่วมช่วยให้งานศิลปะดูมีชีวิตมากขึ้น

4.5 น้ำหนัก (Value) เกิดจากมิติในความสูงต่ำขององค์ประกอบในแต่ละส่วน และใช้ค่าสีที่มีอยู่แล้วของวัสดุเป็นส่วนช่วยเพิ่มเติมหรือลดน้ำหนัก

4.6 พื้นผิว (Texture) พื้นผิวที่มีอยู่ในผลงาน เป็นลักษณะพื้นผิวของวัสดุคือลวดลายและร่องรอยของไม้ ซึ่งในแต่ละส่วนจะมีลักษณะต่างกัน และพื้นผิวที่เป็นลักษณะการผุกร่อนของผิวไม้ที่ผ่านกาลเวลา

4.7 รูปทรง (Form) รูปทรงของผลงานโดยรวมเป็นรูปทรงที่ได้จากเครื่องใช้สอยหรือพาหนะ โครงสร้างของเกวียน โดยมีลักษณะตามจินตนาการที่ได้จากเส้นตั้งและเส้นนอน เส้นโค้ง เพื่อให้ความรู้สึก เคลื่อนไหว ชับซ้อน มั่นคงและแข็งแรง

4.8 เนื้อหา (Content) เนื้อหาในผลงานของข้าพเจ้าต้องการแสดงถึงการประสานสัมพันธ์กันของโครงสร้างรูปทรงและพื้นผิวของวัสดุ คือไม่รวมถึงรูปแบบกรรมวิธีของช่างไทยที่ได้แนวความคิดจากเรื่องราวที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้คนภายในชนบทภาคอีสานของไทย โดยมุ่งเน้นเนื้อหาไปสู่ความเป็นสังคมดั้งเดิมหรือสังคมหลักที่เป็นสังคมเกษตรกรรม โดยนำรูปแบบของเครื่องใช้สอย พาหนะ เหล่านี้จะปรากฏกระบวนการสร้างงานถือเป็นกระบวนการทางเทคนิคทางช่างพื้นบ้านตั้งแต่ขั้นตอนที่ง่ายๆ ไปจนถึงขบวนการที่ซับซ้อน เช่น การสาน การประกอบ ยึด เข้าลิ้ม เพื่อเป็นการค้นหาทั้งอัตลักษณ์ต้นแบบของความเป็นไทย และความเป็นท้องถิ่นอีสาน แสดงออกผ่านความจริงแท้ของวัสดุ (Truth to Material) โดยการใช้วัสดุจากธรรมชาติและวัสดุที่เป็นผลผลิตท้องถิ่นผสมผสานกับความเป็นจริงของกระบวนการ (Truth to Process) ที่ไม่ใช่การเอาวัสดุและกระบวนการแปรเปลี่ยนปรุงแต่งหรือจำลองความเป็นจริง แต่หลักการสำคัญคือให้ตัววัสดุและกระบวนการแสดงความเป็นจริงอย่างบริสุทธิ์ในตัวของมันเอง

5. ขั้นตอนการสรุปผล

สรุปความคิดและปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนการสร้างสรรค์ พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลในแต่ละช่วง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผลงาน และเป็นพื้นฐานในการศึกษาและการเขียนเอกสารประกอบวิทยานิพนธ์

บทที่ 4

การดำเนินงานสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์

การศึกษาค้นคว้าในการสร้างสรรค์ผลงาน ได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องทั้งทางเนื้อหา รูปแบบ และแนวความคิดเพื่อมุ่งไปสู่การสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานศิลปะ แต่ก็พบว่าการสร้างสรรค์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ข้าพเจ้าได้จัดช่วงเวลาการสร้างสรรค์และพัฒนา โดยแบ่งได้เป็น 3 ช่วงการศึกษา ดังต่อไปนี้

ระยะที่หนึ่ง การสร้างสรรค์ผลงานระยะเริ่มแรก

การสร้างสรรค์ผลงานระยะเริ่มแรก ข้าพเจ้าให้ความสำคัญในการจัดองค์ประกอบของ ภาพที่เป็นระนาบแบบราบลักษณะสองมิติ (Two Dimension) จากความรู้สึกระบายใจส่วนตัวที่มี ต่อวัสดุที่พบเห็นตามท้องถิ่น เช่น ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ พาหนะต่างๆ ไม้เก่า ข้าพเจ้าได้นำไม้เก่า มาประกอบกันเพื่อให้เกิดรูปทรงใหม่ที่เกิดจากจินตนาการในการสร้างสรรค์ แสดงออกถึงความ ผูกพันของผู้คนในสังคมชนบทที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ และผ่านกระบวนการทาง ภูมิปัญญาชาวบ้าน องค์ประกอบจะเกิดขึ้นใหม่ รูปทรงจะเป็นไปเองเพื่อแปรสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม แต่จากที่กล่าวมาข้างต้นในการสร้างสรรค์ผลงานระยะเริ่มต้นนี้ ยังพบ ปัญหาของการนำวัสดุต่าง ๆ มาสร้างงานที่ยังขาดการแสดงคุณค่าที่บริสุทธิ์ในตัวเอง ยังเป็นการ นำเอาวัสดุและกระบวนการมาแปรเปลี่ยนปรุงแต่งหรือจำลองแบบจนเกินไป จนทำให้เกิดความไม่ ลงตัวระหว่างรูปแบบ เนื้อหาของผลงานจิตรกรรมในช่วงนี้

ระยะที่สอง การสร้างสรรค์ผลงานก่อนวิทยานิพนธ์

ในการสร้างสรรค์ผลงานในระยะเริ่มแรกได้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขและ รวบรวมประสบการณ์เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของผลงานให้มากที่สุด โดยมุ่งแสดงออกถึงการนำ วัสดุทางธรรมชาติมาประกอบกันอย่างอิสระ และแสดงสาระในตัววัสดุอย่างตรงไปตรงมา โดย การสร้างรูปร่าง รูปทรง ทางศิลปะที่สื่อให้เห็นถึงจินตนาการที่อิสระเสรี ส่วนรายละเอียดภายใน ชิ้นงานมีการแสดงออกถึงความเด็ดขาด แข็งแกร่ง และมีอิสระ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแทนค่ากับ แนวความคิด และข้อมูลที่ได้จินตนาการจากธรรมชาติภายใต้หัวข้อเรื่อง จินตภาพใหม่จากภูมิ

ปัญญาบรรพชน ได้เป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาผลงานด้วยการนำเอาชิ้นส่วนอันเป็นสิ่งที่แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของไทยในอดีตมาจัดองค์ประกอบ อาทิ บางส่วนของพาหนะของชาวบ้าน มาสร้างสรรค์โดยการนำวัสดุที่เกี่ยวข้องกับชนบท ผ่านลักษณะองค์ประกอบที่เกิดจากการประกอบ ยึด วัสดุให้อยู่ร่วมกันนั้นสะท้อนความหมายเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เพื่อแสดงให้เห็นถึงกรอบแห่งวัฒนธรรมอันดีงามที่ช่วยให้สังคมชนบทอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

ในระยะที่ 2 นั้นนอกเหนือจากการหาโครงสร้าง รูปทรงและองค์ประกอบให้มีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้นแล้ว การพัฒนาที่เกิดขึ้นในระยะนี้คือการพัฒนาในส่วนของเทคนิค วิธีการที่ต้องการให้มีความจริงจังและชัดเจน คือ กรรมวิธีการประกอบไม้

ตัวผลงานยังปรากฏ มุมมองใหม่ในงานทัศนศิลป์ ผลงานสามารถแสดงตัวในพื้นที่และบริเวณได้มากขึ้น เกิดบริบทของการนำเสนอที่แปลกใหม่ น่าตื่นตาตื่นใจ ส่วนด้านการได้นำเอาวัสดุที่มีในพื้นที่นั้นมาใช้สร้างสรรค์ผลงานและแสดงความเป็นวัตถุทางสุนทรีย์ได้โดยปราศจากการตกแต่งผิวของตัวมัน ส่วนกระบวนการทางเทคนิควิธีการที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดความสอดคล้องกับแนวความคิด ความรู้สึก และความต้องการในการแสดงออกของข้าพเจ้า

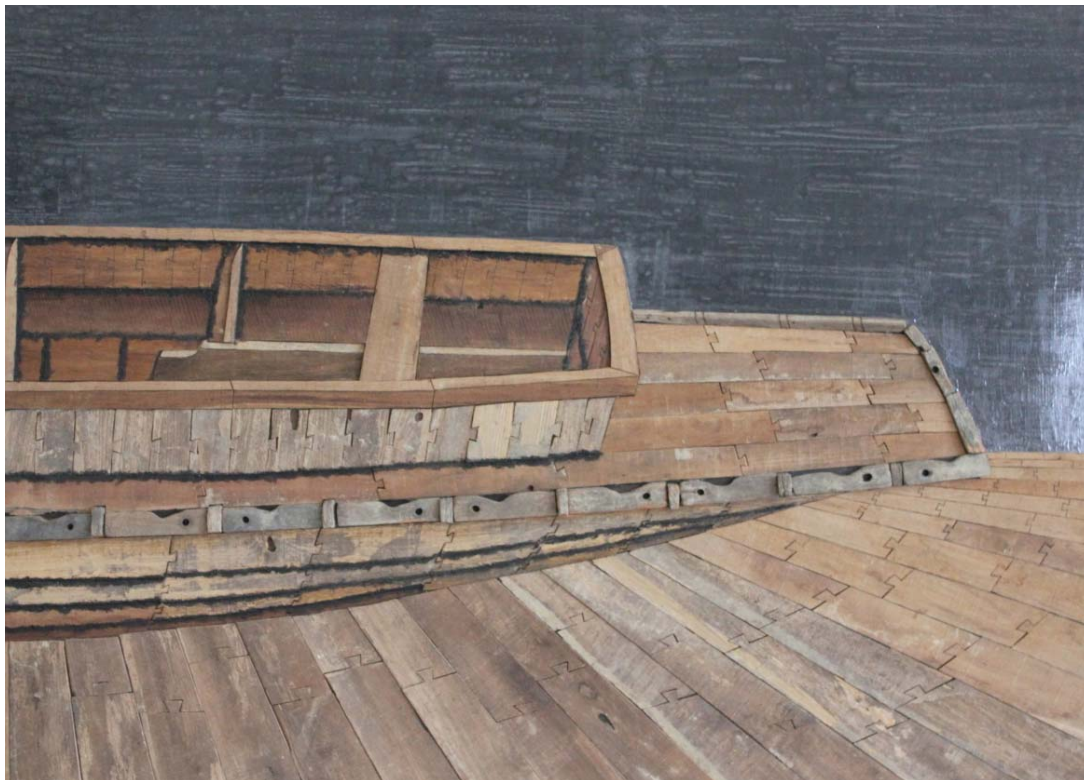
เป็นการดำเนินงานการสร้างสรรค์ต่อเนื่อง และพัฒนาผลงานโดยมีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของผลงานเป็นรูปทรงต่างๆ และได้ตัดส่วนของรูปสี่เหลี่ยมที่มีพื้นว่างของผลงานออก ทำให้รูปทรงของผลงานกับการเข้าไม้ที่เป็นสาระสำคัญได้ปรากฏชัดเจน ส่งผลถึงกระบวนการทางเทคนิคและวัสดุ มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น



ภาพที่ 1 ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 1

ขนาด 120 × 220 cm

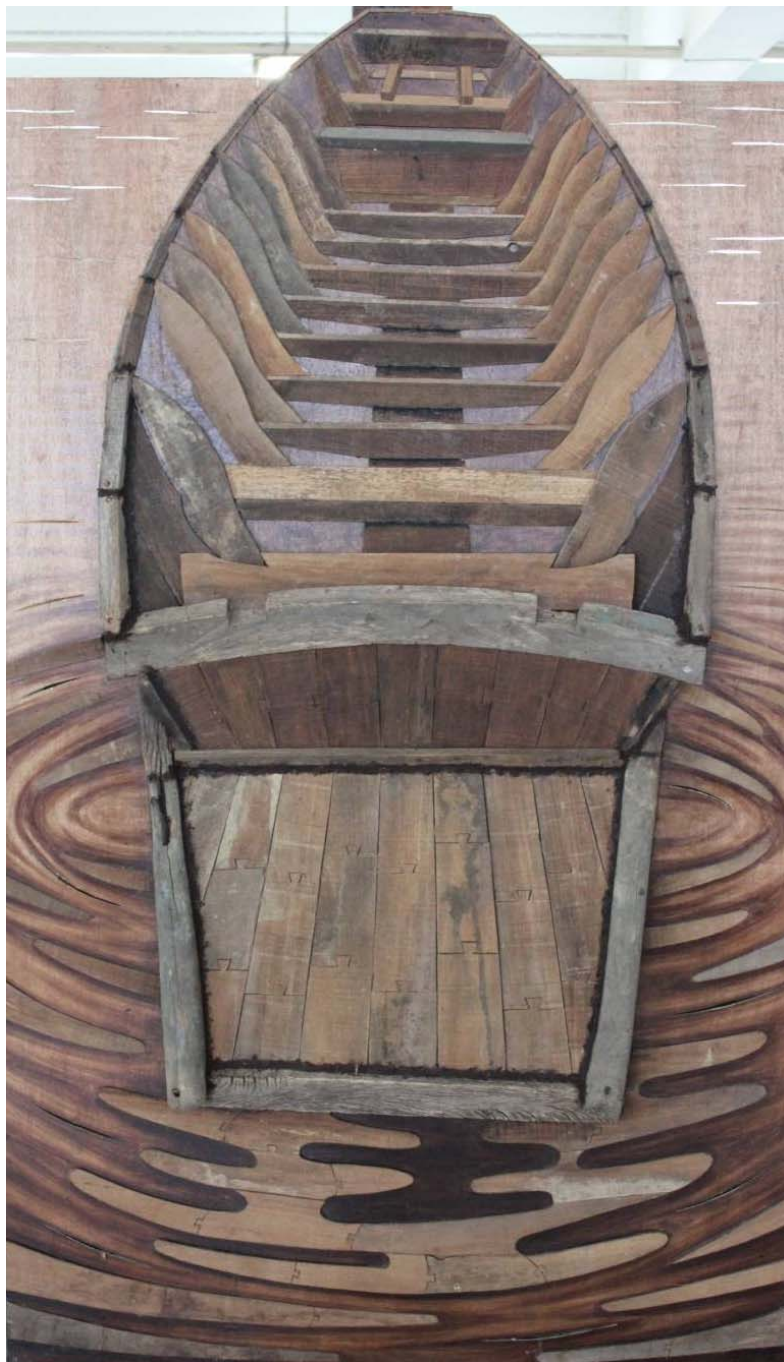
เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 2 ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 2

ขนาด 120 × 160 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 3 ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 3

ขนาด 120 × 220 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 4 ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 4

ขนาด 120 × 180 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 5 ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 5

ขนาด 120 × 160 cm

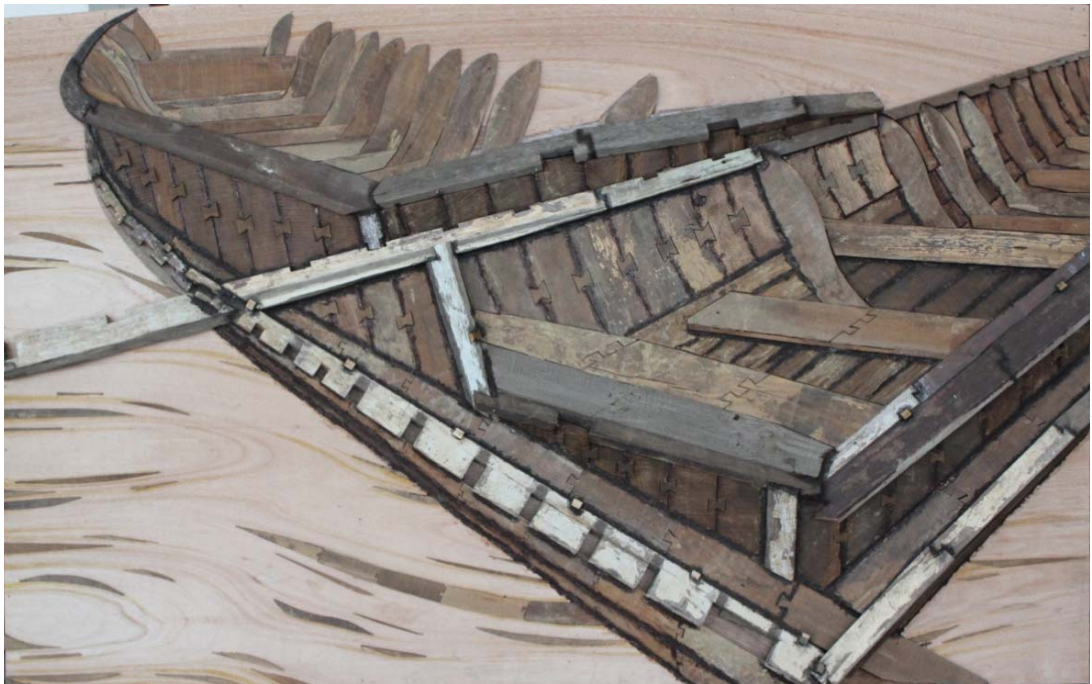
เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 6 ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 6

ขนาด 160 × 240 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 7 ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 7

ขนาด 160 × 240 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 8 ภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 8

ขนาด 160 × 220 cm

เทคนิค ประกอบไม้

ระยะที่สาม การสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์

จากการปฏิบัติงานสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระยะแรก ในระยะนี้โครงสร้างรูปทรง ส่วนรวมของผลงานได้มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น โดยมีการเพิ่มลักษณะของเส้นเฉียง เส้นตรง เส้นโค้ง ที่ได้รับอิทธิพลจากเกวียน พาหนะของชาวบ้าน เช่น เส้นโค้งของโครงสร้างรูปทรงของล้อ เกวียน และลักษณะของเส้นทัศนียภาพ (Perspective) มาช่วยสร้างรูปทรง จึงทำให้โครงสร้างรูปทรงโดยรวมของผลงานมีความหลากหลาย มีมิติทับซ้อน และมีปริมาตรเพิ่มขึ้น

การสร้างสรรค์ผลงานในชุดวิทยานิพนธ์ ได้มีการปรับเปลี่ยนขั้นตอน ให้เกิดสาระของเทคนิควิธีที่เกิดรูปในตัวผลงาน โดยการสร้างตัวผลงานจากจินตนาการภายในออกสู่ภายนอก และมีการเข้าไม้เป็นตัวผสานระหว่างไม้ที่ต่อกันของแต่ละชิ้น โดยเส้นที่เกิดจากการต่อประกอบของไม้จะล้อตามโครงสร้างของของรูปทรงที่เกิด จึงทำให้เกิดมิติลวงของเส้น สร้างผลงานเหมือนมีปริมาตรของรูปทรงจากจินตภาพของข้าพเจ้า

ผลงานวิทยานิพนธ์ชุดนี้ ได้ประสบผลสำเร็จในช่วงหนึ่ง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดจินตนาการที่เกิดจากอารมณ์ ความรู้สึก และความคิดเป็นสื่อในการแสดงออกทางผลงานและได้ผ่านขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการศึกษาจนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และผลงานวิทยานิพนธ์ชุดนี้จะส่งผลประโยชน์ต่อไปทางด้านความคิด ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ช่วงต่อไปเมื่อจบการศึกษา ดังนั้นผลงานของข้าพเจ้า นอกจากคุณค่าในตัวงานศิลปะแล้ว สุนทรียภาพที่เกิดจากการทำงานศิลปะ จะเชื่อมโยงให้สังคมปัจจุบันได้เข้าถึงและซาบซึ้งในภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านงานไม้ซึ่งอาจจะจุดประกายให้กับผู้ชมได้คิดและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้กับสังคมต่อไป



ภาพที่ 9 ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 1

ขนาด 120 × 220 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 10 ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทย์ยานิพนธ์ ชั้นที่ 2

ขนาด 120 × 160 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 11 ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทย์ยานิพนธ์ ชั้นที่ 3

ขนาด 120 × 220 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 12 ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 4

ขนาด 120 × 180 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 13 ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 5

ขนาด 120 × 160 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 14 ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 6

ขนาด 160 × 240 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 15 ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทย์ยานิพนธ์ ชั้นที่ 7

ขนาด 160 × 240 cm

เทคนิค ประกอบไม้



ภาพที่ 16 ภาพผลงานสร้างสรรค์วิทย์ยานิพนธ์ ชั้นที่ 8

ขนาด 160 × 220 cm

เทคนิค ประกอบไม้

บทที่ 5

บทสรุป

จากประสบการณ์ที่ได้รับในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม ทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นปัญหาที่เกิดจากการสร้างงานของข้าพเจ้า จากเนื้อหาสาระที่มีที่มาจากกระบวนการทางภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการดำเนินไปของวิถีชีวิตของชนบทนั้นย่อมเป็นเรื่องยาก ในการที่จะแปลหรือถ่ายทอดรูปทรงหรือสัญลักษณ์ใดๆ ก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานของข้าพเจ้าในช่วงระยะเริ่มแรกของการทำงาน จะพบปัญหาเรื่องความเป็นระนาบ (Plane) ที่ปรากฏจะมีความแบนราบขาดความลึก ทำให้ผลงานจิตรกรรมไม่มีมิติลึก ส่วนในด้านการนำวัสดุต่างๆ ประกอบขึ้นในงานจะพบปัญหาว่าด้วยขนาดของวัสดุที่มีขนาดซ้ำหรือเท่า ๆ กัน วัสดุไม่มีความแตกต่างกัน เกิดความซ้ำ (Repetition) ของการจัดภาพความไม่สัมพันธ์กันระหว่างรายละเอียดของรูปทรงกับพื้นที่ว่างในงาน

ที่กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลในแง่ของการมองภาพดู นิ่ง สงบ ขาดชีวิตชีวา ขาดมิติ อย่างไรก็ตามในผลงานสร้างสรรค์ในช่วงเริ่มแรกข้าพเจ้าได้หุ้มเทถ่ายทอดหรือการจัดการกับวัสดุต่างๆ โดยไม่พยายามไปทาสี ย้อม เคลือบ เพราะจะทำให้คุณค่าในตัววัสดุหมดไป และปัญหาอีกข้อคือผลงานจิตรกรรม สื่อผสมระยะนี้จะอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมมากเกินไป ไม่หลุดจากกรอบเฟรม (Shaped Canvas) จากปัญหาที่กล่าวมาข้าพเจ้าอาศัยการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ หาความเป็นเอกภาพ (Unity) ต่อไป

จากปัญหาต่างๆ ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมช่วงระยะเริ่มแรก จะพบว่าเกิดปัญหาและอุปสรรคมากมาย ข้าพเจ้าต้องเพียรพยายามวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุต่างๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อที่จะแก้ไขปรับปรุงกระบวนการสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับแนวความคิด จินตนาการและอารมณ์ ความรู้สึก จึงเป็นการสร้างสรรค์ผลงานก่อนวิทยานิพนธ์และวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นผลงานการวิจัยทางด้านความคิดสร้างสรรค์ และจากประสบการณ์ที่ตัวของข้าพเจ้าได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลงานของข้าพเจ้ายังต้องมีการพัฒนาต่อไปจากเทคนิควิธีการเฉพาะนี้ เป็นเสมือนเครื่องมือพิเศษ ที่เข้ามาปรับใช้เนื้อหาและรูปแบบได้อย่างสอดคล้อง กระนั้นผลงานศิลปะของข้าพเจ้ายังไม่สิ้นสุดเท่านี้ ยังต้องมีการค้นหา แก้ไขและปรับปรุง ตลอดจนเพิ่มเติมตัดทอนในบางส่วน เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาในการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

บรรณานุกรม

- ชลูด นิ่มเสมอ. องค์ประกอบของศิลปะ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, 2534.
- สมพร รอดบุญ. “ศิลปะแนวคอนเซ็ปชวล” ศิลปะกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2535.
- _____. อันเนื่องมาจาก “Mixed Media” ใน ศิลปกรรมเฉลิมพระเกียรติสิริราชสมบัติ 50 ปี. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2538.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. พจนานุกรมหัตถกรรมเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2546.
- วิโชค มุกดามณี. สื่อประสมและศิลปะแนวจัดวางในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2545.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายไกรฤกษ์ แสงผล
เกิด	19 กุมภาพันธ์ 2525
ที่อยู่	215/1 ถ.สกลเชียงคาน ต.กุดป่อง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร	086-2347245
E-mail	Krailerk55@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2540	โรงเรียนเลยพิทยาคม จ.เลย
พ.ศ. 2543	วิทยาลัยเทคนิคเลย จ.เลย
พ.ศ. 2546	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตขอนแก่น(Thai German)
พ.ศ. 2548	ศิลปบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พ.ศ. 2554	ศิลปมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรมประติมากรรม และ ภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การแสดงผลงาน

พ.ศ. 2546	นิทรรศการศิลปกรรมทิวทัศน์และหุ่นนิ่ง ครั้งที่ 6 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พ.ศ. 2547	แสดงผลงานเนื่องในวันสถาปนาคณะศิลปกรรมศาสตร์ ครบรอบ 10 ปี
พ.ศ. 2548	แสดงผลงานเนื่องในวันสถาปนาคณะศิลปกรรมศาสตร์ ครบรอบ 11 ปี การแสดงผลงานเนื่องในวันแห่งความรัก ROSY การแสดงผลงานศิลปกรรมระดับอุดมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องใน วันศิลปินแห่งชาติ ครั้งที่ 2 นิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัยพนาโชติก ครั้งที่ 7 นิทรรศการ “ ศิลปะตระการตา ” โดยศิลปินจากตลาดนัดศิลปะและ ศิลปินรุ่นใหม่จากภาคอีสาน ณ หอศิลป์พระนางเจ้าสิริกิติ์ กรุงเทพมหานคร การแสดงผลงานศิลปกรรมเฉลิมพระเกียรติ 60 ปี เ็นศิริเพราะพระบิบาล
พ.ศ. 2549	แสดงผลงานเนื่องในวันสถาปนาคณะศิลปกรรมศาสตร์ ครบรอบ 12 ปี การแสดงผลงานเนื่องในวันแห่งความรัก ROSY ครั้งที่ 3

- การแสดงผลงานศิลปนิพนธ์ ครั้งที่ 9
- พ.ศ. 2550 การแสดงศิลปกรรมร่วมสมัยแห่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ณ หอศิลป์จำปาศรี ตึกวิทยบริการ B มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- การแสดงศิลปกรรมเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ณ ศูนย์สรรพสินค้าซีคอนสแควร์ นิทรรศการ ถานศิลป์ ซีคอนสแควร์ ครั้งที่ 4 และ 5
- พ.ศ. 2554 นิทรรศการศิลปกรรม “ศิลป์สัญจร ศิลปากรสู่อีสาน ”